

Book Review: Development of Competency-Based Curriculum and Meaningful Learning Management

บทปริทัศน์หนังสือ: การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ และการจัดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

Chaichan Phueadkhilai

ไชยชาญ เผือกคล้าย

Bankhunprathed School, Nong Khaem District, Bangkok
โรงเรียนบ้านขุนประเทศ สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

Corresponding author: kru.chaichan.2540@gmail.com

Received April 16, 2022 ■ Revised June 20, 2022 ■ Accepted June 23, 2022 ■ Published December 20, 2022

Abstract

Thailand's curriculum has shifted away from standards-based curriculum, in which standard indicators are established to clearly state the body of knowledge, skills, and characteristics that learners must attain. A competency-based curriculum focuses on developing learners' competencies by integrating knowledge, skills, and attributes for successful performance. It also emphasizes measuring and evaluating curriculum in light of current circumstances by employing a variety of measurement and evaluation methods in order to help learners develop competence in accordance with the curriculum. In order to create an effective competency-based curriculum or implement a competency-based curriculum to its full potential, those involved in the management of education, whether curriculum makers or course teachers, must understand the competency-based curriculum in order to correctly apply the information to various levels. The book entitled "Development of Competency-Based Curriculum and Meaningful Learning Management" is a tool for understanding about competency-based curriculum by providing about concepts and guidelines for developing curriculum makers and teachers.

Keywords: Competency-based curriculum, Development of curriculum, Learning management

บทคัดย่อ

ปัจจุบันหลักสูตรของประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงจากหลักสูตรอิงมาตรฐานที่มีการกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดระบุองค์ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่ผู้เรียนต้องบรรลุไว้อย่างชัดเจน โดยมุ่งเน้นการวัดและประเมินผลหลักสูตรตามตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้น ไปสู่หลักสูตรฐานสมรรถนะที่มุ่งเน้นพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะโดยการบูรณาการความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะไปใช้ในการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ และเน้นการวัดและประเมินผลหลักสูตรตามสภาพจริงที่เกิดขึ้นโดยใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายเพื่อใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะตามที่หลักสูตรกำหนด ซึ่งในการที่จะสามารถสร้างหลักสูตรฐานสมรรถนะที่มีประสิทธิภาพหรือนำหลักสูตรฐานสมรรถนะไปใช้ได้อย่างเต็มศักยภาพ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาไม่จำเป็นที่จะต้องทำหลักสูตรหรือครูผู้สอนที่เป็นผู้ใช้หลักสูตรจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะเพื่อที่จะสามารถนำข้อมูลไปจัดทำหลักสูตรฐานสมรรถนะในระดับต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งหนังสือ "การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ และการจัดการเรียนรู้ที่มีความหมาย" เป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะในด้านของพื้นฐานแนวคิด ความเป็นมาของหลักสูตรฐานสมรรถนะ และแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้จัดทำหลักสูตรและครูผู้ใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะต่อไปได้

คำสำคัญ: หลักสูตรฐานสมรรถนะ, การพัฒนาหลักสูตร, การจัดการเรียนรู้

■ บทนำ (Introduction)

การจัดการศึกษาในปัจจุบันมักพบปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล โดยพบว่าหลักสูตรการเรียนการสอนนั้นมีความล้าสมัย ขาดความยืดหยุ่น ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน ไม่ทันต่อความต้องการของสังคม (Office of the Education Council [ONEC], 2020) อีกทั้งยังพบปัญหาเกี่ยวกับผู้เรียนที่มีความรู้แต่ขาดสมรรถนะในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ความรู้ จึงทำให้ความรู้ที่ได้เป็นลักษณะการมีความรู้ความเข้าใจในระดับเบื้องต้น ไม่สามารถนำไปบูรณาการหรือประยุกต์ใช้ตามสถานการณ์ต่างๆ ได้จริง ผู้เรียนไม่ทราบถึงศักยภาพและความถนัดของตน ไม่เห็นคุณค่าของการเรียน (Sanguanrat & Parunggul, 2021)

หนึ่งในแนวทางในการแก้ปัญหาด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนแบบเดิม คือ การพัฒนาหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ ที่ถือว่าเป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ สามารถปรับตัวได้ทันต่อสถานการณ์ต่างๆ อยู่เสมอ (ONEC, 2020)

สำหรับการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education: CBE) เป็นการจัดการศึกษาด้วยหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-Based Curriculum: CBC) ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner Centered) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีการเรียนรู้ตามความสนใจ และความถนัดของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะหลักที่จำเป็นในการทำงาน และการดำรงชีวิตของตนเอง โดยหลักสูตรฐานสมรรถนะยึดหลักการดังนี้ (ONEC, 2019)

1. มุ่งให้ผู้เรียนแสดงความสามารถหรือสมรรถนะที่ตนเองมีความชำนาญและสามารถนำความรู้ที่ได้นั้นไปใช้ได้จริงในชีวิต
2. กำหนดหรือตั้งความคาดหวังกับผู้เรียนทุกคนในระดับที่สูง
3. มีการออกแบบให้ผู้เรียนรับผิดชอบต่อตนเอง โดยสามารถออกแบบการเรียนรู้ของตนเองได้ ในสถานที่และเวลาที่แตกต่างกัน ซึ่งมีการให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนตามลักษณะเฉพาะของผู้เรียนแต่ละคนที่มีความแตกต่างกัน
4. ผู้เรียนจะได้รับการประเมินเมื่อพร้อม และเป็นการประเมินความก้าวหน้าตามอัตราความสามารถหรือสมรรถนะ

ของตนเอง เน้นประเมินที่ท้าทาย เน้นการปฏิบัติด้วยเครื่องมือวัดที่เข้าถึงความเชี่ยวชาญของผู้เรียน

การพัฒนาหลักสูตรโดยอิงสมรรถนะจะทำให้สะท้อนผลลัพธ์ในด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนในทุกด้านในเชิงของพฤติกรรมที่สังเกตได้ และคุณภาพของการจัดการเรียนรู้หรือการสอนของครู อันจะนำไปสู่การพัฒนา การวางแผน การออกแบบ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน การปรับปรุงกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ของตนเองและช่วยให้ครูสามารถวิเคราะห์เพื่อการส่งเสริมหรือช่วยเหลือผู้เรียนได้ (Prommaboon et al., 2020) นอกจากนี้ยังสามารถนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติโดยมีความเกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย เช่น ฝ่ายนโยบาย ฝ่ายปฏิบัติงาน โดยต้องมีการกำหนดเป้าหมาย คือ สมรรถนะที่ผู้เรียนพึงปฏิบัติได้ จากนั้นจึงกำหนดเนื้อหา องค์ความรู้และคุณลักษณะที่จะช่วยให้สมรรถนะนั้นเกิดขึ้นได้ ซึ่งหลักสูตรฐานสมรรถนะควรมีการกำหนดมาตรฐานสมรรถนะ (Competency standards) เป็นสมรรถนะขั้นต่ำที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนใน 2 ลักษณะ คือ (Sararat, 2021)

1. สมรรถนะหลัก (Core competency)
2. สมรรถนะเฉพาะ (Specific competency)

■ วัตถุประสงค์ของบทปริทัศน์หนังสือ (Objectives)

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีทางการศึกษาของหลักสูตรฐานสมรรถนะ
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

■ ข้อมูลทั่วไปของหนังสือ (Bibliographic information)

หนังสือ “การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้ที่มีความหมาย” หมายเลข ISBN 978-616-486-042-1 แต่งขึ้นโดย รศ.ดร.วรรณดี สุทธิรักษาร (Assoc. Prof. Dr. Wandee Sutthinara) และมี ดร.ภูวเรศ อับดุลซาดา (Dr. Puwaret Abdulsata) กับ ดร.สมเกียรติ สุทธิรักษาร (Dr. Somkiat Sutthinarakorn) เป็นผู้แต่งร่วม จัดพิมพ์ครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พุทธศักราช 2564 จำนวน 2,000 เล่ม โดยบริษัท สำนักพิมพ์สยามปริทัศน์ จำกัด มีความหนาของหนังสือจำนวนหน้า 168 หน้า และจัดจำหน่ายในราคา 180 บาท

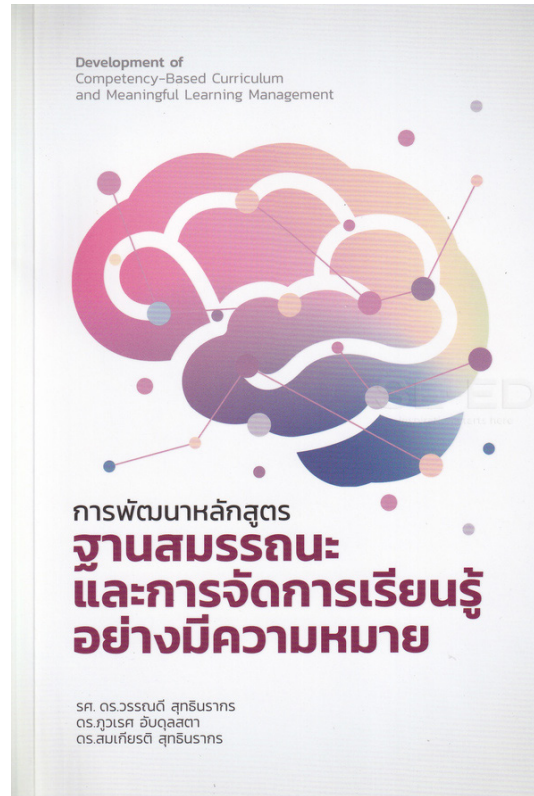

Figure 1 Book cover: Development of competency-based curriculum and meaningful learning management
ปกหนังสือ: การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย (Sutthinarakorn et al., 2021)

■ การวางโครงเรื่องของหนังสือ (Plotting of the book)

หนังสือเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย” มีการวางโครงเรื่องไว้ทั้งหมด 2 ภาค โดยในแต่ละภาคจะมีการแบ่งเป็นบทย่อยที่ลึกลงไป ดังนี้
ภาคที่ 1 แนวคิดของนักทฤษฎีคนสำคัญทางการศึกษา ประกอบไปด้วยบทที่ 1-4 คือ

บทที่ 1 การจัดการศึกษาตามแนวคิดของ John Dewey ในวันที่เกิดก่อนกาล

บทที่ 2 ทายท่าและการหยัดยีนทางความคิดของ Snedden

บทที่ 3 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์

บทที่ 4 บทวิพากษ์: จากแนวคิดทฤษฎีสู่วิธีการในการจัดการศึกษา

ภาคที่ 2 การศึกษาที่เชื่อมโลกและชีวิต ประกอบไปด้วยบทที่ 5-10 คือ

บทที่ 5 การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะในโลกที่เปลี่ยนแปลง

บทที่ 6 การจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโลกและชีวิต

บทที่ 7 การประเมินสมรรถนะในการเรียนรู้

บทที่ 8 นวัตกรรมกับการสร้างการเปลี่ยนแปลง

บทที่ 9 ประสบการณ์ของนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้
บทที่ 10 บทส่งท้าย

จากการวางโครงเรื่องดังกล่าว ทำให้เนื้อหาถูกแบ่งแยกออกเป็นสองส่วนที่มีสารัตถภาพของเนื้อหาในแต่ละภาคที่ชัดเจนและเอื้อต่อการทำความเข้าใจของผู้อ่าน โดยในเนื้อหาภาพรวมของภาคที่ 1 จะเป็นการกล่าวถึงภูมิหลังของแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะ เป็นการปูพื้นฐานความเข้าใจของผู้อ่านก่อนที่จะนำไปสู่ภาคที่ 2 ซึ่งเป็นการกล่าวถึงการพัฒนาศาสตร์ฐานสมรรถนะที่เป็นเนื้อหาหลักของหนังสือเล่มนี้

■ สารสำคัญของหนังสือ (Essence of book)

ภาคที่ 1 แนวคิดของนักทฤษฎีคนสำคัญทางการศึกษา
บทที่ 1 การจัดการศึกษาตามแนวคิดของ John Dewey ในวันที่เกิดก่อนกาล

John Dewey ให้อธิบายว่าการศึกษานั้นมีหน้าที่ในการทำให้มนุษย์ใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข อีกทั้งยังทำให้สามารถสืบทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น เป็นสิ่งที่ไม่มีบทบาทต่อทัศนคติของบุคคลในการใช้ชีวิตร่วมกันกับมนุษยชาติ โดยเป้าหมายในการศึกษานั้นต้องมีความสมดุล 3 ประการ คือ มีการพัฒนาอย่างเป็นธรรมชาติ (Natural development) มีการดำเนินการจัดการให้เป็นประโยชน์เกิดประสิทธิผลต่อ

สังคม (Social efficiency) และมีการปฏิบัติอย่างมีวัฒนธรรม (Culture) แนวคิดของ John Dewey ให้ความสำคัญกับการศึกษาสายสามัญ โดยหลักพื้นฐานในการจัดการศึกษาตามแนวคิดของ John Dewey มีดังนี้

1. การศึกษาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาบุคคลให้มีความสนใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
2. การศึกษาควรมีการเชื่อมโยงระหว่างความคิดและประสบการณ์
3. การจัดการเรียนรู้ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสได้คิด และได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา มีการกำหนดการเรียนรู้และการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงไม่ว่าจะเป็นทั้งจากประสบการณ์ ความรู้ ความคิด และจากการกระทำ
4. การจัดการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นการให้ผู้เรียนแบบองค์รวม ไม่ใช่เฉพาะในรายวิชานั้น แต่รวมประเด็นอื่นๆ ภายนอกตาม ที่ผู้เรียนมีความสนใจ
5. การเรียนรู้ในรายวิชาที่มีคุณค่าในการใช้ประโยชน์ในงานต่างๆ
6. การศึกษาควรมีการเล่น เพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจของผู้เรียนและจูงใจผู้เรียน

บทที่ 2 ทายท่าและการหยุดยั้งทางความคิดของ Snedden

แนวคิดของ Snedden นำเสนอรูปแบบที่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้ โดยให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษา เนื่องจากมองว่าการศึกษาระดับอาชีวศึกษาสามารถตอบสนองต่อความต้องการทางอาชีพมากกว่าการศึกษาสายสามัญ โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการสร้างนักปฏิบัติที่มีความสามารถในอาชีพ โดย Snedden นำเสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนไว้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. การศึกษาที่เน้นปฏิบัติการ (Practical studies) การจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่นำเสนอประสบการณ์ด้านอาชีพ
2. การศึกษาที่เน้นเทคนิค (Technical education) การจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่บูรณาการวิชาต่างๆ รวมกันเพื่อนำมาเป็นประโยชน์ในการฝึกอาชีพ
3. การสอนวิชาศึกษาทั่วไปทางอาชีพ (General vocational studies) การจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่ครอบคลุมเนื้อหาภาพรวมที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ ที่ผ่านมาพบปัญหาของการศึกษาทั่วไปในประเด็นต่างๆ เช่น การไม่สามารถดึงดูดความสนใจจากหนุ่มสาวที่ต้องการเข้าสู่อาชีพได้ หรือการที่ผู้เรียนมีความสนใจน้อยและคิดว่าทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการเตรียมความพร้อมสู่อาชีพ ดังนั้น การจัดการศึกษาที่ยึดเฉพาะแนวทางของสายสามัญเพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเข้าสู่มหาวิทยาลัยนั้นจึงไม่ได้ตอบโจทย์ในการสร้างกำลังคน สร้างผู้ประกอบการ หรือสร้างผู้ผลิตโดยตรง แต่แนวคิดของ Snedden ก็ยังมีความผิดพลาดเนื่องจากเมื่อเวลาผ่านไปทำให้ทราบว่าการเรียนรู้ในด้าน

วิชาชีพเพียงอย่างเดียวนั้นทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอย่างลำบาก ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับความแตกต่างระหว่างมุมมองและผลกระทบในแนวคิดของ Dewey และ แนวคิดของ Snedden พบว่า

- แนวคิดของ Dewey เป็นแนวคิดที่ตอบโจทย์การจัดการศึกษาเพื่อการมีชีวิตที่ดีไปถึงอนาคต เป็นการตอบสนองความจริงและยืนหยัดกับผลประโยชน์ของสาธารณะ ส่งผลกระทบให้ต้องมีการจัดการเกี่ยวกับกระบวนการทางสังคมเพื่อสร้างข้อกำหนดในการจัดการศึกษา อันจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเจริญก้าวหน้าในสังคม

- แนวคิดของ Snedden ให้ความสำคัญกับวิชาชีพ เพื่อสร้างนักปฏิบัติที่มีความสามารถในอาชีพ ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยีและสถานประกอบการ แต่ส่งผลกระทบต่อบุคคลขาดความรู้ของวิชาศึกษาทั่วไป

บทที่ 3 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์

การเรียนรู้ในปัจจุบันมักพบปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สิ่งสำคัญในการจัดการเรียนรู้ คือ การสร้างความเปลี่ยนแปลงของนักการศึกษา โดยผู้เขียนเลือกทฤษฎีการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์มาอธิบาย 4 ทฤษฎี คือ ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivism) ทฤษฎีประกอบสร้าง (Constructionism) และทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative learning) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ปรัชญาให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualism) โดยมองว่าโลกสมัยใหม่ยึดถือกับความเป็นองค์กรมากกว่าการยึดถือที่ตัวบุคคล การทำงานของมนุษย์เป็นลักษณะ มนุษย์องค์กร (Organization men) ไม่มีโอกาสที่จะได้แสดงภาวะแห่งตน แนวคิดนี้จึงเน้นการให้มนุษย์ตื่นตัว เรียกร้องสิทธิ์ เสรีภาพ หันมาทบทวนเกณฑ์ต่างๆ ในสังคมผ่านการมองปัญหาและหาคำตอบด้วยตนเอง

2. ทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivism) แนวคิดทฤษฎีนี้เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับสิ่งเร้า โดยที่ครูผู้สอนมีหน้าที่ในการกระตุ้น ชี้แนะแนวทางให้กับผู้เรียนเท่านั้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยหลักการในการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ (Piaget, 1964) คือ ต้องเริ่มต้นด้วยความอยากรู้อยากเรียน อยากลงมือทำของผู้เรียน มีการใช้ข้อผิดพลาดมาเป็นแรงจูงใจและสร้างการเรียนรู้ในบทเรียน มีการสร้างการเรียนรู้เป็นทีม และใช้การเรียนรู้เพื่อสร้างการเรียนรู้

3. ทฤษฎีประกอบสร้าง (Constructionism) ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่า การเรียนรู้ที่ตื่นันเกิดจากการสร้างพลังความรู้ขึ้นเองของผู้เรียน เป็นการที่ผู้เรียนผลักดันความคิด ความต้องการ และ

การเรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยผู้เรียนจะต้องมีโอกาสที่จะนำความคิดของตนเองไปต่อยอดให้เกิดรูปธรรม การเรียนนั้นจึงจะมีความหมาย มีประสิทธิภาพ และอยู่ในความทรงจำของผู้เรียน โดยหลักการสำคัญในการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีประกอบสร้าง มีดังนี้

- 1) มีการให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือสร้างชิ้นงาน
- 2) ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้
- 3) เรียนรู้จากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม
- 4) มีการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้
4. ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative learning) ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีประสบการณ์และประสบการณ์มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ของมนุษย์สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งภาวะรู้ตัวและไม่รู้ตัว ซึ่งการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นการค้นหาความหมายในประสบการณ์เดิมเพื่อสร้างความหมายใหม่ และนำไปสู่การปฏิบัติแบบใหม่ในอนาคต (Mezirow, 1978) โดยมีรายละเอียดดังนี้

การค้นหาความหมายในประสบการณ์เดิม เป็นการค้นหาคุณค่าเดิมของประสบการณ์ หากความหมายนั้นมีประโยชน์ก็ทิ้งไว้และนำมาไตร่ตรองเพื่อการเรียนรู้

การสร้างความหมายใหม่ เป็นการนำความหมายใหม่ที่เกิดจากการไตร่ตรอง เรียนรู้แล้วไปสู่การประพฤติปฏิบัติภายใต้สังคมนิยม

กลไกสำคัญของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดของ Mezirow คือ เป็นศูนย์รวมของประสบการณ์ เป็นการสะท้อนถึงมโนธรรมระดับกลุ่ม และเป็นการใช้สุนทรียะสนทนาอย่างมีเหตุผล โดยมีการกำหนดขั้นตอนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

- 1) การไตร่ตรองทางความคิด ผ่านการสำรวจตนเอง การเปิดรับมุมมองต่างๆ ในชีวิต เชื่อมโยงความจริงของโลกกับความรูสึกภายใน
- 2) การเปิดพื้นที่ความรู้สึก การยอมรับความไม่พอใจของบุคคล เรียนรู้จากสถานการณ์ในการเจรจา และเรียนรู้จากงานของผู้อื่น
- 3) การออกแบบการเปลี่ยนแปลง โดยกำหนดบทบาทของบุคคลตามความหมายใหม่ มีการสำรวจทางเลือกในการสร้างบทบาทใหม่ และวางแผนเพื่อลงมือปฏิบัติ
- 4) การเตรียมการเข้าสู่การเปลี่ยนแปลง เป็นการเตรียมการในสมรรถนะด้านต่างๆ
- 5) การสร้างสมรรถนะและความเชื่อมั่นในบทบาทใหม่
- 6) การบูรณาการองค์ความรู้ต่างๆ เข้ากับประสบการณ์ เพื่อเปิดโลกทัศน์และทำให้บุคคลมีทัศนคติที่ถูกต้อง

บทที่ 4 บทวิพากษ์: จากแนวคิดทฤษฎีสู่วิธีการในการจัดการศึกษา

จากแนวคิดทฤษฎีนำมาสู่การจัดการศึกษา ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายของการศึกษา การจัดวางโครงสร้างและสัดส่วนของหลักสูตร การกำหนดเนื้อหาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ การกำหนดบทบาทของครู หลักสูตรฐานสมรรถนะ และบทบาทของผู้บริหาร โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมายของการศึกษาเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนใช้ศักยภาพตามที่ดีไปพัฒนาความสนใจของตนเองเพื่อมุ่งการเป็นพลเมืองที่ดีและการมีความสามารถในอาชีพ
2. การจัดวางโครงสร้างและสัดส่วนของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตรควรมีสัดส่วนของคนดีและคนเก่งที่เท่ากัน ให้ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนเองชอบ ถนัด และตามความต้องการ
3. การกำหนดเนื้อหาหลักสูตร การกำหนดเนื้อหาหลักสูตรอาจมีการกำหนดความรู้แบบบูรณาการ เป็นการสร้างความรู้แบบองค์รวม
4. การจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ในยุคใหม่จะเป็นการจัดการเรียนรู้แบบ Active learning โดยเชื่อมโยงทักษะในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทักษะการคิด ทักษะการทำงานเป็นทีม และการสื่อสาร ทักษะมนุษย์ และทักษะการเป็นผู้ประกอบการ
5. การประเมินผลการเรียนรู้ ปัจจุบันนิยมประเมินผลแบบตัดสินผล มีการใช้คะแนนเป็นสิ่งทำให้ผู้เรียนมีความเพียรพยายาม โดยยึดความพึงพอใจของผู้สอนเป็นหลัก
6. การกำหนดบทบาทของครู แต่เดิมบทบาทของครู คือ การเป็นผู้สอน แต่ในปัจจุบันบทบาทของครูได้เปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นเพียงผู้ที่คอยแนะนำหรือชี้แนะแนวทางเท่านั้น
7. หลักสูตรฐานสมรรถนะ การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะต้องมีการออกแบบที่ผ่านการคิดเชิงทฤษฎี ผ่านการทดลองทำและการตรวจสอบผลการปฏิบัติ จึงต้องมีการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรเพื่อนำมาซึ่งองค์ความรู้ในการจัดการเรียนการสอน
8. บทบาทของผู้บริหาร ผู้บริหารถือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลง ในการกำหนดบทบาท การสั่งการ การชี้แนะ และให้คำปรึกษา

ภาคที่ 2 การศึกษาที่เชื่อมโยงโลกและชีวิต

บทที่ 5 การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะในโลกที่เปลี่ยนแปลง

ในการจัดการศึกษาในปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้น พบปัญหาอยู่หลากหลายด้าน เช่น สัดส่วนตามโครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาวิชาที่มีความซ้ำซ้อน วิธีการเรียนที่ครูยังมีบทบาทในการกำหนดความรู้ และการวัดการประเมินผลที่ยังยึดการตัดสินผ่านอำนาจ

การจัดการเรียนรู้จึงต้องมีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในโลกกว้าง ควรมีพื้นที่ในการให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและระหว่างตนเอง ผู้เรียนควรมีโอกาสได้เลือกเรียนได้อย่างเสรี โดยมีแนวทางในการปรับหลักสูตร ดังนี้

การออกแบบหลักสูตร

- การกำหนดเป้าหมายของหลักสูตร ต้องคำนึงถึงพื้นที่การเรียนรู้ของโลกและชีวิต การเรียนรู้แห่งอาชีพ และการเรียนรู้ที่จะมีอิสรภาพ

- โครงสร้างและสัดส่วนของหลักสูตร มีการกำหนดเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลระดับรายวิชา หมวดวิชา และระดับหลักสูตร

- เนื้อหารายวิชา ควรมีการบูรณาการระหว่างรายวิชาที่มีความจำเป็นในสถานการณ์ เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์เชื่อมโยง

- รูปแบบในการสอน ต้องมีการพิจารณาว่าแต่ละวิชานั้นมีความเหมาะสมที่จะใช้รูปแบบในการสอนแบบใด ซึ่งแต่ละวิชาอาจมีความเหมาะสมที่แตกต่างกัน

- การประเมินผล ผู้สอนต้องปรับกระบวนการจัดการเรียนรู้เข้าสู่การประเมินเพื่อการพัฒนา (Formative assessment)

นอกจากนี้การประเมินผลการจัดการสอนตามหลักสูตรฐานสมรรถนะก็เป็นสิ่งสำคัญที่สะท้อนพฤติกรรมในการเรียนรู้ ดังนั้นการประเมินผลจึงควรมีหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการสังเกต (Observation) การสาธิต (Demonstration) การตั้งคำถาม (Questioning) การใช้แบบทดสอบ (Test) และข้อสอบอัตนัยที่ประเมินความรู้ด้วยการทดสอบปากเปล่า (Oral test) การทำโครงงาน (Projects) การใช้สถานการณ์จำลอง (Simulations) แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolios) และการประเมินผลโดยใช้คอมพิวเตอร์ (Computer-based assessment) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

บทที่ 6 การจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงโลกและชีวิต

การเรียนรู้แบบ Active learning เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เปลี่ยนบทบาทครูที่เป็นผู้สอนมาเป็นผู้ให้คำแนะนำ และเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดความคิด เกิดการลงมือทำ ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เปิดโลกทัศน์ อีกทั้งมีการใช้การวิจัยเป็นฐานในการเรียนรู้ (Research Based Learning: RBL) ซึ่งการจัดการเรียนการสอนแบบ RBL เป็นการออกแบบการเรียนการสอนที่ขยายต่อจากผลการวิจัย อีกทั้งผู้สอนสามารถรวมการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบอื่นรวมกันได้ เช่น การเรียนรู้โดยใช้ผังความคิดรวบยอด การวิเคราะห์กรณีศึกษา การเสนอเรื่องราวแบบ TED Talk การแสดงละครหรือบทบาทสมมติ

เครื่องมือในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นการสะท้อนความคิดใน 2 ระดับ คือ

- การสะท้อนระดับกลุ่ม (Group reflection) เป็นพื้นที่ในการอภิปรายกลุ่ม ทำให้เกิดความคิดในการเชื่อมโยง

- การสะท้อนตนเอง (Self reflection) เป็นการสะท้อนความรู้สึกของตนเองในการเรียนรู้

นอกจากนี้ อีกหนึ่งสิ่งที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ คือ การสังเกต เนื่องจากเป็นวิธีที่ผู้สอนใช้พิจารณาสภาพการณ์ในการเรียนการสอน โดยการสังเกตแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) เป็นการที่ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มเป้าหมาย วิธีนี้จะใช้เวลานานเนื่องจากต้องมีการสร้างการยอมรับ และสร้างความสัมพันธ์

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) เป็นการที่ผู้วิจัยสังเกตการณ์อยู่ภายนอกกลุ่ม วิธีนี้บางครั้งอาจได้ข้อมูลที่ไม่น่าเป็นจริง

บทที่ 7 การประเมินสมรรถนะในการเรียนรู้

การประเมินผลเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่การตัดสินใจเพื่อทำการเปรียบเทียบผลที่ได้กับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ โดยการวัดผลนั้นอาจไม่จำเป็นต้องเป็นการวัดในเชิงตัวเลขเสมอไป ในส่วนของ การประเมินสมรรถนะในการเรียนรู้ นั้น McClelland กล่าวว่า สมรรถนะเป็นสิ่งที่สามารถคาดหมายความสำเร็จของงานได้ โดยผู้ที่ประสบผลสำเร็จในงาน คือ ผู้ที่มีความสามารถในงาน สามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้และหลักการต่างๆ นำมาให้เป็นประโยชน์กับงานของตน

การพัฒนาคุณลักษณะของบุคคลให้มีฐานสมรรถนะ จำเป็นต้องพัฒนาทักษะทั้งในด้านของความคิดและในเชิงการปฏิบัติ โดยการวัดสมรรถนะนั้นจะวัดด้วยกัน 3 ส่วน คือ

1. ความรู้ (Knowledge) คือ สิ่งที่ต้องคร่ำคร่ำกำหนดให้ผู้ปฏิบัติงานต้องรู้

2. ทักษะ (Skill) คือ สิ่งที่ต้องคร่ำคร่ำกำหนดให้ผู้ปฏิบัติงานต้องทำ

3. พฤติณีสัยที่พึงปรารถนา (Attributes) คือ สิ่งที่ต้องการให้ผู้ปฏิบัติงานเป็น

สำหรับสมรรถนะนั้นแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม (McClelland, 1973) คือ สมรรถนะขั้นพื้นฐาน เป็นความรู้ความสามารถ ทักษะที่ต้องมีในการทำงาน และสมรรถนะที่ทำให้บุคคลแตกต่างจากผู้อื่น เป็นสิ่งที่บุคคลทำได้ดีกว่าผู้อื่น สามารถนำมาเป็นจุดเด่นได้ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างผลผลิตที่ดีทางการศึกษานั้นได้ มีการยึดหลักการของการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ โดยให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ของผู้เรียนผ่านการกำหนดการประเมินการเรียนรู้ 3 ส่วน คือ ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของบุคคล

บทที่ 8 นวัตกรรมกับการสร้างการเปลี่ยนแปลง

นวัตกรรม หมายถึง สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม โดยหลักพื้นฐานของการเป็นนวัตกรรม ประกอบด้วย

1. เป็นสิ่งใหม่ทั้งหมดหรือบางส่วน
2. มีการจัดระบบใหม่
3. ช่วยให้การดำเนินงานบางอย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น
4. ยังไม่เป็นส่วนหนึ่งของระบบงานในปัจจุบัน

นวัตกรรมทางการศึกษา หมายถึง แนวคิด วิธีการ กระบวนการ สื่อการเรียนการสอนหรือการบริหารจัดการรูปแบบใหม่ที่มีการทดลองและพัฒนาจนเชื่อว่าสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนและจัดการศึกษาได้ โดยวัตถุประสงค์ในการสร้างนวัตกรรมการศึกษาเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เป็นการกระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษา สถานศึกษา และเพื่อสร้างพัฒนาการในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม

บทที่ 9 ประสิทธิภาพของนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้

หลักการ CCR (Contemplative Education, Coaching and Mentoring, Research Based Learning) นวัตกรรมทางสังคมในการขับเคลื่อนวิชาชีพครู เป็นการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดกับสถาบันการผลิตครูให้สามารถนำพาสังคมไปในทิศทางที่ดีขึ้น ผ่านการบูรณาการการเรียนรู้ระหว่างโลกทัศน์ จากการเรียนรู้ด้วยการวิจัย และการเรียนรู้จากชีวิตข้างใน โดยใช้การ Coaching ในการยกระดับการเรียนรู้ผ่านการทำงานของเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ทั้งระดับกลุ่มและระดับบุคคล

ในส่วนของนวัตกรรมความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของ Mezirow วัตถุประสงค์จาก 3 ประเด็น คือ

1. การเปลี่ยนแปลงในเชิงเนื้อหา (Content transformation)
2. การเปลี่ยนแปลงในเชิงกระบวนการ (Process transformation)
3. การเปลี่ยนแปลงในระดับกรอบคิด (Premise transformation)

บทที่ 10 บทส่งท้าย

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์หรือสัมพันธภาพระหว่างบุคคล โดยการศึกษาที่นั่นทำให้บุคคลพ้นจากพันธนาการแห่งอำนาจ และเปลี่ยนเป็นใช้ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงทิศทางในสังคม การศึกษาต้องทำให้เกิดความหมายในการทำหน้าที่มนุษย์ที่เกื้อกูลและให้โอกาสแก่ผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า

บทสรุป (Conclusion)

การศึกษาทำให้มนุษย์ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยการศึกษาตามแนวคิดของ John Dewey ให้มีความสำคัญกับการศึกษาสายสามัญ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งพื้นฐาน

ในการพัฒนาบุคคล โดยควรมีการเชื่อมโยงระหว่างความคิด และประสบการณ์ และมีการจัดการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นการให้ผู้เรียนแบบองค์รวม ส่วนการศึกษาตามแนวคิดของ Snedden ให้มีความสำคัญกับการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางอาชีพ

ในการจัดการเรียนรู้นั้นควรให้ความสำคัญในด้านต่างๆ คือ ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน และด้านหลักสูตร โดยควรมีการวิเคราะห์ถึงความต้องการและลักษณะของผู้เรียน พร้อมออกแบบหลักสูตรหรือรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการระหว่างองค์ความรู้และประสบการณ์อย่างเหมาะสม โดยที่ผู้สอนมีบทบาทในลักษณะการเป็นผู้ที่คอยชี้แนะ หรือแนะนำแนวทางต่างๆ นอกจากนี้ในการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะนั้นต้องมีการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตร มีการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเชิงทฤษฎี มีการทดลองและการตรวจสอบผลการจัดการเรียนการสอน เพื่อออกแบบหรือพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักสูตรฐานสมรรถนะ เป็นเนื้อหาที่มีการกำหนดและจัดวางอย่างมีระบบ โดยการจัดการเรียนรู้ในเชิงประสบการณ์ของรายวิชาภายใต้โครงสร้างของความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะความรู้ที่ตนเองมีในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐานอย่างมีประสิทธิภาพ

ในฐานะผู้อ่านหนังสือเล่มนี้ นอกจากความรู้ในด้านหลักสูตรฐานสมรรถนะ สิ่งที่ได้รับมาเป็นผลพลอยได้คือ แนวทางในการพัฒนาตนเองในมุมมองของครูผู้สอนที่ต้องมีการปรับตัวและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงไป เช่น ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี และสื่อสังคมออนไลน์ การเปลี่ยนแปลงในการบูรณาการของรายวิชาและรูปแบบการเรียนการสอน บทบาทของผู้สอนรูปแบบของสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

โดยผู้สอนควรมีสมรรถนะ 3 ประการ ได้แก่ (Poompanich et al., 2019)

1. ความเข้าใจพื้นฐาน
2. ความสามารถในการวางแผนและการจัดการ
3. ความสามารถในการเตรียมการสอนและการสอน

เพื่อให้สามารถพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะที่เหมาะสมกับผู้เรียนและนำหลักสูตรฐานสมรรถนะไปใช้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และคุณลักษณะ (Attributes) จนเกิดสมรรถนะ (Competency) ขึ้นกับตนเอง ตามที่จุดประสงค์ที่ตั้งไว้ของหลักสูตรฐานสมรรถนะ จึงกล่าวได้ว่า ครู คือ หัวใจสำคัญที่จะทำให้หลักสูตรฐานสมรรถนะประสบผลสำเร็จและเกิดประโยชน์กับผู้เรียนอย่างสูงสุด และผู้เขียนหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นหนึ่งในคู่มือที่ครูในศตวรรษที่ 21 จะเปิดใจยอมรับและนำหลักสูตรฐาน

สมรรถนะไปออกแบบและจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะให้เกิดขึ้นจริงในห้องเรียนของตนเองต่อไป

■ เอกสารอ้างอิง (References)

- McClelland, D. C. (1973). Testing for competence rather than for "intelligence". *American Psychologist*, 28(1), 1-14. <https://doi.org/10.1037/h0034092>
- Mezirow, J. (1978). Perspective transformation. *Adult Education*, 28(2), 100-110. <https://doi.org/10.1177/074171367802800202>
- Office of the Education Council. (2019). *Næothāng kånphatthānā samatthana phū rīan radap kånసుksā naphūn thān* [Guidelines for developing learner competency at basic education level]. 21Centuryprint. <http://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1686-file.pdf>
- Office of the Education Council. (2020). *Kānchatkān rīanrū thān samatthana chæng ruk* [Proactive competency-based learning management]. 21Centuryprint. <http://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1801-file.pdf>
- Piaget, J. (1964). *The early growth of logic in the child*. Routledge and Kegan Paul.
- Poompanich, S., Kaewurai, W., Sutthirat, C., & Savagpun, P. (2019). The development of curriculum to enhance learning design competence on coaching and mentoring for municipalities teachers. *Journal of Education Naresuan University*, 21(1), 261-276. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/79521
- Prommaboon, T., Intakanok, P., Homjan, W., Boongthong, S., Imboonta, B., Yodsara, S., & Raungsit, W. (2020). *The development of testing system of core competency for learners at the primary school to enhance the quality of learner in the 21st century*. Office of the Official Information (OIC). <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFO CENTER6/DRAWER059/GENERAL/DATA0000/00000379.PDF>
- Sanguanrat, S., & Parunggul, C. (2021). Curriculum and competency-based teaching in school. *The Journal of Sirindhornparidhat*, 22(2), 351-364. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jsr/article/view/251951>
- Sarerat, B. (2021). *Competency based curriculum*. <http://bit.ly/3tV13Hs>
- Sutthinarakom, W., Abdulsata, P., & Sutthinarakom, S. (2021). *Development of competency-based curriculum and meaningful learning management*. Siamparitut Publishing.